

İSTİKLAL MARŞI'NIN İLHAM KAYNAĞI OLARAK KUR'ÂN-I KERİM

Mustafa Cihad BAKKAL*

Giriş

Küçük yaşlarından itibaren Kur'ân-ı Kerîm eğitimi alıp hafızlığını tamamlayan, hem şiirlerinde hem de tefsir yazılarında ayetleri sıklıkla kullanan, vaaz kürsülerinde senelerce Kur'ân ayetleri üzerinden konuşan, Celâleyn tefsirini başucundan hiç ayırmayan ve nihayetinde Kur'ân'ın Türkçe meâlini hazırlayan Mehmet Akif'in hayatının merkezinde Kur'ân-ı Kerîm'in olduğu söylemek yanlış olmasa gerektir. Yazdığı tüm şiirler dikkatli bir gözle incelendiğinde bu husus bariz bir şekilde görülmektedir. Şiirlerinin özeti mahiyetinde sayılabilecek olan İstiklal Marşın'da da durum bundan farksız değildir. Zira İstiklal Marşı'nda yoğun bir şekilde işlenen Allah'a iman, teslimiyet, hak, hakikat, şehitlik, zorluklar karşısında ümitsizliğe düşmeme, azim ve sebat gösterme gibi konular Kur'ân çerçevesinde tahlil edildiğinde bu marşın da Kur'ân'dan alınan ilhamla yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada öncelikle Mehmet Akif'in Kur'ân ile olan irtibatından kısaca bahsedilecek, ardından İstiklal Marşı'nın dizeleriyle Kur'ân ayetleri arasındaki bağlantı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1. MEHMET AKİF'İN KUR'ÂN'LA İLİŞKİSİ

Akif'in Kur'ân'la tanışması, babası Fatih Medresesi müderrislerinden Tahir Efendi'nin de etkisiyle oldukça küçük yaşlarda olmuştur. O, henüz dört yaşında küçük bir çocuk iken Kur'ân'ı Kerîm ile tanışmış, 8-10 yaşlarına geldiğinde hafızlığa başlamış, Kur'ân'ın yarısından fazlasını ezberlemesine rağmen o dönem hafızlığını ikmal edememiş, baytar mektebinden mezun olduktan sonra altı ay gibi kısa

*Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı, mcbakkal@pau.edu.tr

sürede Kur'ân'ı baştan sona ezberlemiş ve hatimle namaz kıldırarak seviyede güçlü bir hafız olmuştur (Cündioğlu 2010: 26; Düzdağ 2014: 79-88.). Böylece Kur'ân'ın lafzıyla arasında sıkı bir bağ kuran Mehmet Akif, sadece bununla da yetinmeyerek Kur'ân'ın manasına vakıf olabilmek için çeşitli çalışmalar yürütmüştür. Mehmet Akif'in hayatına dair yazılan eserlerde konuyla ilgili bilgilere rastlamak mümkündür. Nitekim Nasrullah Camii'nde 19 Kasım 1920'de meşhur vaazını gerçekleştirdiği gün sabah kahvaltısında Kastamonulu Hafız Ömer Aköz'ün ona yanındaki kitabı sorması üzerine: *"Bu, Celaleyn tefsiridir. Bunu daima yanımda taşıy kelâm-ı kadim gibi okurum. Şu ana kadar 18 defa hatmettim. Şimdi de 19'cu hatme devam etmekteyim."* (Cündioğlu 2010: 26; Düzdağ 2014: 77-78.) demesi Kur'ân'ın lafzına olduğu kadar manasına da son derece hakim olduğunu gözler önüne sermektedir. Yanı sıra I. Dünya Savaşı yıllarında arkadaşı Kamil Miras ile birlikte tefsir usulü okuyup mütalaa etmeleri Akif'in, Kur'ân'ı doğru bir şekilde anlayabilmek için gösterdiği çabaya dair önemli bir delildir (Cündioğlu 2010: 26).

Öte yandan Akif'in hem şiirlerinde (Şahan 2019: 896-898.) hem de tefsir yazıları ve vaazlarında (Ersoy 2016: 35-306.) ayetlerden istifade etmesi, Kur'ân ile olan yakın ilişkisini gösteren diğer önemli karinelerdir. Akif, şiirlerinde Kur'ân ayetlerini sıklıkla kullanmış, bazen bir ayeti başlık yapıp sonrasında bu ayetten anladıklarını dizelere dökmüş, kimi zaman bir konuyu izah ederken satır aralarında ayetleri iktibas etmiş, bazen de lafzen zikretmese bile satır aralarında ayetlerden manevî iktibaslarda bulunmuştur (Ersoy 2016: 35-306.). Tefsir ile ilgili yazıları incelendiğinde ise elli dört yazısının bulunduğu ve tamamının Sebilürreşad sayılarının ilk sayfalarında yer aldığı görülmektedir. Çoğunun uzunluğu bir sayfadan azdır (Ersoy 2016: 30). Bunlar, Akif'in o günkü zor şartlar altında Müslümanların birlik ve beraberliğini tesis etmek için ayetlerden hareketle kaleme aldığı yazılardır (Aydar 1996: 25-50.).

Son olarak 1925 yılında TBMM tarafından alınan kararla Kur'ân'ı Kerîm'in Türkçe meâlini hazırlama görevinin kendisine verilmesi onun Kur'ân ile olan irtibatının boyutunu gözler önüne sermesi bakımından oldukça önemlidir. Akif, ilk başta bu görevi üstlenmek istememesine rağmen ısrarlar üzerine sonradan kabul etmiştir. Mısır'a gittikten sonra gece gündüz bu işle meşgul olmuş ve 1926-28 yılları arasında iki senelik bir zaman dilimi içerisinde çalışmasını tamamlamıştır. Ardından metin tashih çalışmalarını tamamlayıp meâle son şeklini vermesine rağmen ani bir kararla bu görevden affını istemiş ve hazırladığı meâlin yakılmasını vasiyet etmiştir. Akif'in vasiyeti gereğince bu meâlin 1961 yılında yakıldığı ifade edilmektedir (Edib 1960: I/187-205; Cündioğlu 2010: 132-207.).

Bütün bu anlatılanlar, Akif'in hayatı boyunca Kur'ân ile olan bağını hiç koparmadığını ortaya koymaktadır. Kur'ân, onun hayatının merkezinde yer aldığı için zihin dünyasının gelişiminde ve olaylara bakışında yadsınamaz bir etkiye sahiptir. Bu durum, yazdığı şiirlerinde de kendini hissettirmektedir.

Akif'in Kur'ân ile ilişkisini bu şekilde ortaya koyduktan sonra şimdi Akif'in en önemli şiiri olan İstiklal Marşı ile Kur'ân ayetleri arasındaki etkileşimden bahsedebiliriz.

2. Kur'ân'dan İlhamla Yazıldığı Anlaşılan Mısralar ve Tahlili

Daha İstiklal Marşı'nın ilk satırında Mehmet Akif “**Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak**” diyerek Allah'a inanan ve onun iradesine teslim olan Müslümanın kalbimde korkuya yer olmadığını vurgulamakta ve bu bağlamda Kur'ân'î pek çok ayete atıf yapmaktadır. Bu ayetlerden biri;

إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيًا إِذْ هُمَا فِي الْعَارِ إِذْ يَقُولُ
لِصَاحِبِهِ لَا تُخَازِنُ إِنْ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ
كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةَ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

*Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, **“Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber”** diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (Tevbe 9/40.)*

Bu ayet bir bütün olarak ilk mısranın tefsiri mahiyetinde olmakla beraber özellikle ayette geçen “üzülme” tabiriyle İstiklal Marşı'nın başlangıcında yer alan “korkma” ifadesi arasındaki benzerlik oldukça dikkat çekicidir.

Ayette Hz. Peygamber'in, Hz. Ebû Bekir ile birlikte Mekke'den Medine'ye gerçekleştirdiği hicret esnasında yaşanan bir hadise örnek gösterilerek Müslümanlar ilâhî yardımın mânası ve değeri üzerinde düşünmeye sevk edilmekte ve şu nokta özellikle vurgulanmaktadır: Sizin Hz. Peygamber'e yardım edip etmemeniz önemli değil. Zira nasıl ki Allah, mağarada yanında sadece bir kişi var iken ona yardım ettiyse şimdi de öyle yardım eder ve yardım konusunda Allah ona yeter (Mâtürîdî 2006: VI/361). Hz. Peygamber, Allah'ın yardımının kendisiyle birlikte olduğunu bildiği için başına ne gelirse gelsin korkmuyor, en zor zamanlarda dahi sükûnetini koruyarak yanındakilere Allah'a güvenmelerini telkin ediyordu. Sevr mağarasında da aynı durum söz konusu olmuş, artık tüm ümitlerin tükendiği bir anda Hz. Peygamber, Hz. Ebu Bekir'e “üzülme! Allah bizimle beraberdir” diyerek Allah'ın yardımına olan inancını ortaya koymuştur. Dolayısıyla bir Müslümana yakışan, ne kadar zorluklarla karşılaşır karşılaşırsın azim ve kararlılık

içerisinde son ana kadar mücadelesini sürdürmesi ve Allah'tan başkasına boyun eğmemesidir.

İstiklal Marşı'nın ilk dizesiyle bağlantı kurulabilecek bir diğer ayet ise şöyledir:

إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا اللَّهَ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

İşte o şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur. Şu halde, eğer iman etmiş kimseler iseniz onlardan korkmayın, benden korkun (Âl-i İmrân 3/175).

Bu ayetle ilgili tefsirlere bakıldığında Türk milletinin kurtuluş mücadelesi verdiği yıllarda yaşanan hadiselerle Kur'ân'ın nazil olduğu dönemdeki sıkıntıların paralellik arz ettiği görülmektedir. Zira bu ayetin nüzûl sebebi ile ilgili şöyle bir olay anlatılmaktadır: Kureyş lideri Ebû Süfyân'ın casusu, müşrik ordusunun geri dönüp Medine'ye baskın yapacağı ve Müslümanların kökünü kazıyacağı haberini yayarak onları korkutmaya çalışıyordu. Yüce Allah bu şahsı veya onu göndereni “şeytan” olarak nitelendirmekte ve Müslümanlara hitap ederek eğer Allah'a ve âhîret gününe gerçekten inanıyorlarsa o casusun veya gönderenin dostları olan müşriklerden değil, kendisinden korkmalarını emretmektedir (Karaman ve diğer. 2007: I/718-19).

Mehmet Akif, ikinci mısra olan **“Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak”** dizeleriyle her ne olursa olsun Müslümanın ümitsizliğe düşmesinin ona yakışan bir tavır olmadığını ifade etmektedir. Kur'ân'ı Kerîm'de de bu husus üzerinde önemle durulmakta, Müslümanlara başlarına gelen herhangi bir sıkıntı karşısında ümitsizliğe düşmelerinin yasaklandığı görülmektedir. Mesela;

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ
الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

De ki: “Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”(Zümer 39/53) ayetinde bu husus bariz bir şekilde ortaya konulmaktadır.

Bu ayet, Allah’ın rahmet ve affının ümitsizliğe yer vermeyecek derecede geniş olduğunu en açık şekilde ortaya koyan ilâhî bir müjde olarak değerlendirilmiştir (Râzî 1981: XXVII/4.).

Yine “*قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ*” (*İbrahim: dedi ki: Rabbinin rahmetinden, sapıklardan başka kim ümit keser*) (Hicr 15/56.) ve “*أَلَيْمٌ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَئِكَ يَكْفُرُونَ*” (*Allah’ın ayetlerini ve O’na kavuşmayı inkâr edenler var ya; işte onlar benim rahmetimden ümit kesmişlerdir. İşte onlar için elem dolu bir azap vardır.*) (Ankebût, 29/23.) ayetlerinde de Allah’ın rahmetinden ancak sapkınların, Allah’ın ayetlerini ve ona kavuşmayı inkâr edenlerin ümit keseceği, Müslümanlara ise ye’s’e düşmenin yaşanmayacağı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla Akif’e göre hayata tutunmanın tek yolu ümidi kaybetmemektedir. Ölüm mukadderdir. Fakat onun bile şerefli olanı makbuldür. Azim göstermeyi terk edenlerin payına ise alçakça bir ölümden başkası düşmeyecektir (Öztürk 2017: 84). Bu nedenle Allah’ın kendilerini yardımsız bırakmayacağına inanan Müslümanların düşman karşısında azim göstererek inandığı değerler uğrunda mücadelelerini sürdürmeleri gerekmektedir.

“O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak; o benimdir o benim milletimindir ancak.” dizeleriyle Mehmet Akif, Türk milletinin içinde bulunduğu durumun zorluğuna ve vatan topraklarını işgal edip Türkleri tarih sahnesinden silmek isteyenlerin çok olmasına rağmen Türk milletinin ve istiklalinin sembolü olan bayrağın ebediyen göklerde dalgalanmaya devam edeceğine ve onu indirmeye hiç kimsenin gücünün yetmeyeceğine yönelik inancını ortaya koymaktadır. Mehmet Akif’in bu satırları yazarken “*يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ*”

/Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Hâlbuki kâfirler istemeseler de Allah nurunu tamamlayacaktır. (Saff, 61/8.)” ayetinden ilham aldığı anlaşılmaktadır. Zira bu ayette kafirler isteme bile İslam dininin karşılaştacağı tüm zorluklara rağmen ebediyen varlığını sürdüreceğine, bunu engellemeye kimsenin gücünün yetmeyeceğine işaret edilmektedir. Dolayısıyla yukarıdaki mısralarla bu ayet arasında muhteva açısından bir birlikteliğin bulunduğunu söylemek mümkündür.

İstiklal Marşı'nda vurgulan önemli konulardan biri de Müslüman olan Türk milletinin imanının her türlü zorluğu aşmaya kâfi olduğu gerçeğidir. Düşmanların son teknoloji silahlara ve imkanlara sahip olması, buna karşın Türk milletinin ise imkansızlıklar içerisinde maddi açıdan yoklukla boğuşması bu gerçeği değiştirmemektedir. İşte Mehmet Akif;

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar

Benim îman dolu göğsüm gibi serhaddim var.

Ulusun, korkma, nasıl böyle bir îmânı boğar,

“Medeniyyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar?

Kıtasında bu konuya temas etmektedir. Bu kıtanın Kur'ân'daki iz düşümleri araştırıldığında karşımıza buradaki anlatımla tam manasıyla örtüşen şu ayet çıkmaktadır:

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

“Gevşeklik göstermeyin, üzülmeyin; eğer inanmışsanız şüphesiz en üstün olan sizsiniz.” (Âl-i İmrân 3/139.)

Bu ayet, Türk milletinin içine düştüğü buhran karşısında nasıl bir tavır takınması gerektiğini son derece veciz ifadelerle özetlemektedir. Şöyle ki; Müslümanları teselli etme amacı taşıyan ayet, yenmenin de yenilmenin de Allah'ın değişmez kanunu olduğunu, dolayısıyla Uhud Savaşı'nda uğradıkları yenilgiden dolayı ümitsizliğe kapılmamaları

gerektiğini onlara hatırlatmakta; güçlü bir imana sahip olmanın verdiği azim ve kararlılık sayesinde nice zaferlere ulaşmanın mümkün olacağını müjdelemektedir. Bu, yüce Allah'ın peygamberlerine ve onlara inanan müminlere bir vaadidir (Karaman ve diğer. 2007: I/678).

Bu kıtaya birlikte okunabilecek bir diğer ayet ise şudur:

إِنْ يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

Allah size yardım ederse, sizi yenecek yoktur; eğer sizi yardımsız bırakırsa, O'ndan başka size yardım edecek kimdir? İnananlar yalnız Allah'a güvensinler. (Âl-i İmrân 3/160.)

Bu ayette müminlere Bedir'de Allah'ın yardımıyla savaşı kazandıkları, Uhud'da ise yardımını çektiği için kaybettikleri hatırlatılmakta ve böylece her şeyin Allah'ın elinde olduğu ve her konuda ona dayanıp güvenmek gerektiği ifade edilmektedir. O halde müminlerden beklenen, ilâhî yardım ve desteği hak edecek davranışlar yapmaları, cezalandırılmalarına sebep olacak, onları yardımdan mahrum bırakacak tutum, davranış ve isyanlardan sakınmalarıdır (Zemahşerî 2009: 202).

Müminlerin yardımcısı Allah'tır. Allah'ın dostluğunu ve yardımını kazanmış olan kimse başkalarının yardımına muhtaç olmaz. O'nun yardımının tecelli ettiği yerde mağlubiyet yoktur; yardımsız bıraktıkları ise iflah olmazlar. Bu sebeple müminler sadece O'na dayanmalı, O'na tevekkül etmeli ve O'ndan yardım istemelidirler. Allah'ın bir kimseye veya bir millete yardım etmesi veya onları yardımsız bırakması şüphesiz ki sebeplere ve hikmetlere dayanmaktadır. Bu sebeple müminler Allah'ın yardımına erişebilmek için O'nun rızasına uygun hareket etmeli ve gazabına sebep olacak davranışlardan da sakınmalıdır. Ancak böyle yaptıkları takdirde Allah'ın yardımına layık olurlar (Karaman ve diğer. 2007: I/705).

Görüldüğü üzere ayetlerin arka planında yatan bu derin manalardan haberdar olan Mehmet Akif, milli mücadelenin en zor dönemlerinde Türk milletinin yaşadığı zorluklardan kurtulabilmesi için Kur'ân'dan ilham alarak çözümler üretme gayreti içerisine girmiştir. Akif'e göre bütün bu olumsuzluklar karşısında Müslüman Türk evladına düşen görev, düşmanın sahip olduğu maddi imkanlara aldırış etmeden Allah'ın ipine sımsıkı sarılmak, vatan, millet ve din uğruna kanının son damlasına kadar mücadele etmektedir. Böyle olduğunda Allah'ın yardımı ve zafer kaçınılmazdır.

Bu bağlamda değerlendirilebilecek bir diğer ayet ise şöyledir:

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine, “İnsanlar size karşı ordu toplamışlar, onlardan korkun” dediklerinde, bu söz onların imanını artırdı ve “Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!” dediler. (Âl-i İmrân 3/173.)

Yine bu ayette de hakiki imana sahip olan bir Müslümanın, düşmandan hiçbir surette korkmayacağı, düşman ordularının onu korkuya sevk etmek yerine imanını artıracakı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla **“Benim îman dolu göğsüm gibi serhaddim var. Ulusun, korkma, nasıl böyle bir îmanı boğar”** dizeleri bu ayet ışığında düşünüldüğünde Kur'ân'ın, Akif'in duygu ve düşünce dünyası üzerindeki etkisi bariz bir şekilde müşahede edilmektedir.

Öte yandan Akif'in Kur'ân'dan referansla yazdığı anlaşılabilir bir diğer ifade ise **“Doğacaktır vadettiği günler Hakk'ın”** dizesidir. Burada yazar, Allah'ın Müslümanlara olan vaadinden bahsetmekte ve ne olursa olsun bu vaadin mutlaka gerçekleşeceğini beyan etmektedir. Bu konuyla ilgili Kur'ân'a bakıldığında Akif'in buradaki ifadelerine denk düşen

açıklamaları birden çok ayette görmek mümkündür. Mesela bu ayetlerden biri şöyledir:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَاذْتَمَنَّا مِنَ الَّذِينَ أُجْرَمُوا
وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ

Andolsun, senden önce biz nice peygamberleri kendi kavimlerine gönderdik. Peygamberler onlara apaçık mucizeler getirdiler. Biz de suç işleyenlerden intikam aldık. Mü'minlere yardım etmek ise üzerimizde bir haktır. (Rûm 30/47.)

Bu ayette geçmiş dönemlerde kendilerine gönderilen peygamberleri yalanlayıp onlara tabi olan müminlere türlü işkence ve zulümleri reva gören kafirler üzerinden genel bir mesaj verilmekte ve hak ile batılın mücadelesinde galip gelen tarafın müminler olacağı müjdelenmektedir (Taberî 2001: XVIII/518-19; Râzî 1981: XXV/133.). Kur'an'ı Kerîm'de geçen bu hakikatler hakkında derinlemesine bilgi sahibi olan Akif, İstiklal Marşı'nın satırlarına Kur'an'da zikredilen genel kaideleri adeta ilmek ilmek işlemiş ve bu sayede Türk milletinin moral ve motivasyonu en üst seviyede tutmaya çalışmıştır.

Ayrıca Akif'in bu mısraları yazarken ilham aldığı ayetlerden biri olarak *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ* / *Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine) yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz.* (Muhammed, 47/7.) ayetini de zikretmek gerekir. Zira her ne şart altında olursa olsun halis bir niyet ve kâmil bir iman ile Allah'ın dinine yapılacak olan yardım karşılıksız kalmayacak, nihayetinde ilâhî yardım ve zafer olarak geri dönecektir.

Kur'an'dan referansla yazıldığı anlaşılan bir başka mısra ise **“Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın”** ifadesidir. Zira burada verilmek istenen mesaj, *أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَكْتَبُوهُمُ الْبُؤْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهُ أَلَا يَكْفُرُونَ* / *Yoksa siz, sizden öncekilerin başına gelenler, sizin de*

başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber mü'minler, "Allah'ın yardımı ne zaman?" diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı. İyi bilin ki, Allah'ın yardımı pek yakındır. (Bakara 2/214.) ayetiyle bire bir örtüşmektedir. Bu ayette anlatılmak istenen şudur: Geçmişteki ümmetlerden bazıları, dinleri konusunda derin ihtilâflara düşüp dalâlete saptıkları gibi bazıları da yoksulluk ve sıkıntılarla denenmişler, sonuna kadar imanlarında sebat edenler, Allah'ın yardımının geleceği konusunda ümitlerini yitirmeyenler, gösterdikleri sabır ve metanetle hem O'nun yardım ve desteğini hem de cennetini kazanmışlardır. Bu Allah'ın bir kanunudur. Dolayısıyla Müslümanlar da gerektiğinde bu tür sıkıntılardan geçeceklerdir. Nitekim önceki peygamberler ve ümmetleri gibi Hz. Muhammed ve ashabı da imanlarını ve kutsal değerlerini rahatlarının üstünde görmüşler; bu değerleri koruma ve güçlendirme uğruna canlarını seve seve feda etmeyi göze almışlar; büyük acı ve sıkıntılara katlanmışlardır. Allah'ın rahmetinden asla ümitlerini kesmemişler, aksine "Allah'ın yardımı ne zaman gelecek!" diye sarsılmaz bir imanla ilâhî yardımı bekleyerek imkanlar dahilinde mücadelelerini sürdürmüşlerdir (Karaman ve diğer. 2007: I/333-34). Dolayısıyla İslam'ın ilk yıllarında müşriklerin baskılarından bunalan müminleri hem teselli etmek hem de uyarmak için inen bu ayet, milli mücadele döneminde benzer sıkıntılarla boğuşan Türk milleti için bir müjde olduğu gibi aynı zamanda bir uyarıdır. Sıkıntılar, zorluklar yaşanmadan refaha ermek mümkün değildir. İşte Kur'ân'ın bu genel kaidesini İstiklal Marşı'nın dizilerine yansıtan Mehmet Akif böylece Kur'ân'ın düşünce ve fikirleri üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir.

Burada söz konusu edilebilecek bir başka ayet şöyledir:

وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِيرٌ الْمُؤْمِنِينَ

Sevineceğiniz başka bir şey daha var: Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele. (Saff 61/13.)

Bu ayette ise şu ilâhî kanun vurgulanmaktadır: şayet siz sırf Allah rızası için savaşıp onun dinine yardım ederseniz Allah da size yardım edecektir (İbn Kesîr 1997: VIII/112.). İşte bu vb. ayetlerden ilham alan Mehmet Akif İstiklal Marşı'nda Türk milletinin Allah'ın yardımı ve zaferin yakın olduğu mesajını vermiş, Allah'a inanan halkın ümitsizliğe düşmeden, elinden gelen gayreti göstererek milli mücadeleden bir an dahi olsun vazgeçmemesi gerektiğini ısrarla vurgulamıştır.

Hem İstiklal Marşı hem de Kur'an'da ortak olarak işlenen konulardan biri de şehitliktir. Mehmet Akif, din ve vatan uğruna hiç düşünmeden canlarını feda eden şehitlerden İstiklal Marşı'nda şu dizeleriyle bahsetmektedir:

Bastığın yerleri “toprak!” diyerek geçme, tanı!

Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.

Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır atanı;

Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?

şühedâ fışkırarak, toprağı sıksan şühedâ!

Kur'an-ı Kerîm'e bakıldığında da şehitlik makamına son derece önem verildiği ve Müslümanların şehitliğe teşvik edildiği görölmektedir. Bu bağlamda bir yerde şehitlerin ölü olmadıklarından fakat insanların bunu fark edemediklerinden şu şekilde bahsedilmektedir:

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ

“Allah yolunda öldürölenler için “ölöler” demeyin. Hayır, onlar diridirler, fakat siz bilemezsiniz.” (Bakara 2/154.)

Başka bir yerde ise şehitlerin Allah katında rızıklara mazhar oldukları ve henüz şehit olmayıp da bu mertebeye erişecek olanlar için hiçbir sıkıntı ve korku olmadığı şöyle ifade edilmektedir:

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرَزَقُونَ (169) فَرِحِينَ
بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma! Bilâkis onlar diridirler; Allah'ın, lütuf ve kereminden kendilerine verdikleriyle sevinçli bir halde rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadırlar. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehid kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar. (Âl-i İmrân, 3/169-170.)

Sonuç

Mehmet Akif Ersoy, İstiklal Marşı'nı kaleme alırken Kur'ân-ı Kerîm'den istifade etmiş, özellikle İslam'ın ilk yıllarında türlü eza ve cefalara maruz kalan Hz. Peygamber ve ashabın güç dengesizliğinin zirvede olduğu bir dönemde müşriklerle olan mücadelelerinde onları teselli eden, moral ve motivasyonlarını daima diri tutan ayetlerden ilham almıştır. Bu noktadan hareketle benzer sıkıntılarla boğuşan Türk milletinin birlik ve beraberlik şuurunu, azim ve direncini canlı tutmaya çalışmış ve bunda başarılı da olmuştur. Dolayısıyla İstiklal marşında Türk milletine verilen mesajların ana kaynağı, aslında Kur'ân'da yer alan ilke ve esaslardır. Ortak mesaj kısaca şu şekilde özetlenebilir: Zor ve sıkıntılı zamanlarda bir Müslümanın ümitsizliğe düşmesi, korku ve paniğe kapılması doğru değildir. Allah'a iman etmiş Müslüman Türk milleti, Allah'ın yardımının kendisiyle olduğu bilinciyle düşman karşısında dimdik ayakta durduğunda, ne kadar maddi imkânlardan yoksun olursa olsun zafere ulaşacaktır. Bu, Allah'ın inananlara bir vaadidir.

KAYNAKÇA

AYDAR, Hidayet (1996). "Bir Kur'ân Müfessiri Olarak Mehmet Akif", *Diyanet İlmî Dergi*, S. 32/4, s. 25-50.

CÜNDİOĞLU, Düccane (2010). *Bir Kur'an Şairi*, İstanbul: Kapı Yayınları.

- DÜZDAĞ, M. Ertuğrul (2014). *Mehmet Akif Hakkında Araştırmalar II*, İstanbul: İFAV Yayınları.
- EDİB, Eşref (1960). *Mehmet Akif Hayatı-Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*, İstanbul: Sebilürreşad Neşriyat.
- ERSOY, Mehmet Akif (2016). *Tefsir Yazıları ve Vaazlar* (haz. M. Ertuğrul Düzdağ), Ankara: DİB Yayınları.
- İBN KESİR, Ebü'l-Fidâ İsmâil b. Kesir el-Kuraşî ed-Dımeşkî (1997), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm* (thk: Sâmi b. Muhammed es-Selâme), Riyad: Dâru Tayyibe.
- KARAMAN, H., Çağrı, M., Dönmez, İ. K., Gümüş, S. (2007). *Kur'an Yolu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- el-MÂTÜRÎDÎ, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed es-Semerkindî (2006). *Te'vilâtü'l-Kur'ân* (thk. Ahmed Vanlıoğlu vd. ilmî kontrol: Bekir Topaloğlu), İstanbul: Dâru'l-Mîzan (Mizan Yayınevi).
- ÖZTÜRK, Mahmut (2017). "İstiklal Marşı'nı Kur'ân-ı Kerim Işığında Okumak", *Anadolu'ya Vurulan Mühür İstiklal Marşı*, İstanbul, s. 77-105.
- er-RÂZÎ, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer (1981). *et-Tefsîru'l-Kebîr (Mefâtihu'l-Gayb)*, Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- ŞAHAN, Ramazan (2019). "İlhamını Kur'ân'dan Alan Şair, Mehmed Akif Ersoy". *Şarkiyat*, S. 11/2 (Ağustos), s. 896-930.
- et-TABERÎ, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (2001). *Tefsîru't-Taberî Câmi'u'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân* (thk: Abdullah b. Abdilmuhsin et-Türkî), Kahire: Hicr li't-Tibâa ve'n-Neşr.
- ez-ZEMAŞERÎ, Ebü'l-Kâsım Mahmud b. Ömer (2009). *Tefsîru'l-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil ve 'Uyûni'l-Ekâvil fi Vucûhi't-Te'vil*, Beyrut: Dâru'l-Marife.